

Strategia Polskiego Związku Łowieckiego w postępowaniu z gatunkami obcymi w ekosystemach leśnych

Dariusz Zalewski

Abstrakt. Polski Związek Łowiecki (PZŁ) stoi na stanowisku, że należy uczynić wszystko, aby nie dopuścić do dalszego rozprzestrzeniania się na terenie Polski obcych gatunków inwazyjnych ssaków, głównie jenota, norki amerykańskiej i szopa pracza. W tym celu warunkiem kluczowym uporządkowania kwestii obecności gatunków obcych – inwazyjnych w Polsce jest ścisła współpraca w zakresie intensywnego ograniczania liczebności w/w gatunków służb ochrony przyrody, ekologicznych organizacji pozarządowych, Lasów Państwowych (LP) i PZŁ, przy jednoczesnym uporządkowaniu zagadnień prawnych dotyczących redukcji tych gatunków. W pracy przedstawiono obecnie notowane w Polsce łowne gatunki obce oraz koncepcje mające na celu wskazanie kierunków działań strategicznych PZŁ, służb ochrony przyrody oraz innych organizacji i instytucji w zakresie niwelowania negatywnych skutków obecności w rodzimej faunie Polski niektórych gatunków obcych.

Słowa kluczowe: gatunki obce i inwazyjne, fauna Polski, strategia, PZŁ, Lasy Państwowe

Abstract. Polish Hunting Association strategy in dealing with alien species in forest ecosystems. Polish Hunting Association (PZŁ) considers that everything must be done to prevent the further spread of the Polish foreign invasive species of mammals, mostly raccoon dog, American mink and raccoon. For this purpose, the key condition is close cooperation in the field of intensive reduction of the number of the above-mentioned species between nature conservation services, environmental NGOs, State Forests (LP) and the Hunting Association. Simultaneously arranging the legal issues relating to the reduction of these species and shooting seem to be the basic condition for arrangement of the presence of non-native species - invasive in Poland. This paper presents the currently listed in Poland game alien species and concepts aiming at pointing the courses of strategic action of PZŁ, environmental protection departments and other organizations and institutions to mitigate the negative effects of the presence of the Polish native fauna of some alien species.

Keywords: alien and invasive species, wildlife of Poland, strategy, Hunting Association, National Forests

Wstęp

Obecnie spośród 31 gatunków zwierząt łownych, 8 to gatunki obce w naszej faunie, które różnymi drogami trafiły do polskich łowisk. Tylko w ostatnim trzydziestolecu przybyły nam aż 3 gatunki i wszystkie z nich to drapieżniki, co przy obecnym stanie liczebnym m.in. zwierzyny drobnej nie napawa optymizmem. Znaczna ekspansja jenota, a szczególnie norki amerykańskiej negatywnie wpłynęła na populację ptactwa środowisk wodno-błotnych. Oddziaływanie norki spektakularnie widoczne było na jeziorach, na których ginęła łyska, dobry wskaźnik obecności norki europejskiej na danym akwenu. Ostatnie sygnały o pojawieniu się szopa pracza w polskich łowiskach są równie niepokojące. To gatunek, który z punktu widzenia epizootycznego może stać się bombą z opóźnionym zapłonem. W tym względzie powinniśmy uczynić wszystko, aby nie dopuścić do dalszego rozprzestrzeniania się tego gatunku poza tereny Polski zachodniej, a jednocześnie w tamtych rejonie uczynić co tylko możliwe, aby utrzymać jego stan na jak najniższym poziomie. Jednakże, aby tak się mogło stać, w świadomości społeczeństwa w zakresie ochrony środowiska musi nastąpić całkowite przeorientowanie w zakresie ustalania i realizacji strategii postępowania z gatunkami obcymi, a szczególnie tymi, które zaliczamy do inwazyjnych. Współpraca w zakresie intensywnego ograniczania liczebności gatunków ssaków łownych zaliczanych do inwazyjnych, służb ochrony przyrody, ekologicznych organizacji pozarządowych, Lasów Państwowych i Polskiego Związku Łowieckiego, przy jednoczesnym uporządkowaniu zagadnień prawnych dotyczących redukcji, w tym odstrzałów tych gatunków, wydaje się być warunkiem podstawowym uporządkowania kwestii obecności gatunków obcych – inwazyjnych w Polsce.

Celem pracy jest przedstawienie obecnie rejestrowanych w Polsce łownych gatunków obcych oraz koncepcji działań strategicznych, mających na celu wskazanie kierunków działań PZŁ, służb ochrony przyrody oraz innych organizacji i instytucji w zakresie niwelowania negatywnych skutków obecności w rodzimej faunie Polski gatunków obcych.

Przegląd piśmiennictwa

Jeleń sika, jenot, norka amerykańska, szop pracz, ale również piżmak, bażant, muflon, a nawet daniel, który od kilkuset lat na trwałe wtopił się w europejską faunę, to gatunki, które zaliczane są do gatunków obcych w naszej rodzimej biocenozie. Obcy nie oznacza z definicji niepożądany, a w niektórych przypadkach wręcz odwrotnie – wzbogacający rodzimą faunę, zwiększający różnorodność biologiczną danego środowiska, pod warunkiem, że wprowadzenie gatunku obcego jest decyzją przemyślaną z przyrodniczego punktu widzenia. Przy obecnym stanie wiedzy mamy możliwość wyboru, wynikającego z korzyści i zagrożeń jakie niesie za sobą introdukowanie określonego gatunku. Mamy też do czynienia przeważnie z inną sytuacją – naturalnego rozprzestrzeniania się obcych gatunków na nowe terytoria. Przykładami takich gatunków w minionym półwieczu są jenot, norka amerykańska i ostatnio kolejne zagrożenie, nie tylko dla rodzimej fauny, to szop pracz.

Jeleń sika *Cervus nippon* należy do rodzaju *Cervus*. Ojczyzną jego jest Azja Wschodnia, m.in. Japonia, Mandżuria, Chiny, Kraj Ussuryjski i półwysp Koreański. W obrębie gatunku jeleń sika (*C. nippon* Temninek, 1838) wyróżnia się do 14 podgatunków, wśród których obserwujemy duże zróżnicowanie m.in. wzrostu (65-112 cm) i masy ciała (30-132 kg) (Heptner i in. 1961; Zhuopu, Enyu i Youzhi 1978).

W Europie jeleń sika pojawił się w XIX wieku (Smagała 1999). Z Wielkiej Brytanii trafil

m.in. na tereny Wysoczyzny Elbląskiej w rejon Kadyn. Na niektórych terenach (np. Czechy) jelen sika dzieli siedlisko z jeleniami europejskimi, gdzie prawdopodobnie dochodzi do hybrydyzacji. Obserwacje migracji jeleni sika w populacji kadyńskiej oraz byków przyłączających się do ugrupowań jeleni szlachetnych, sugeruje, że także w Polsce może dochodzić do krzyżówek między tymi gatunkami w naturze, jednak potwierdzenie tego zjawiska wymaga dokładnych badań molekularnych. Badania takie prowadził ostatnio Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie.

Jeleń sika stanowi osobliwość faunistyczną Wysoczyzny Elbląskiej i jest niewątpliwie atrakcją dla turystów. Trudno jest w sposób jednoznaczny określić przynależność podgatunkową „kadyńskiego jelenia”. Źródła podają, że obecne stado wywodzi się od sprowadzonych w 1910 r. z inicjatywy cesarza Niemiec Wilhelma II, ówczesnego właściciela lasów kadyńskich, 7 osobników jeleni sika (tj. 6 łań i 1 byka). Pochodziły one z wysp brytyjskich i były darem cesarza Japonii dla Wilhelma II.

Jeleń sika kadyński pokrojem ciała przypomina jelenia szlachetnego (*Cervus elaphus*), jednak jest od niego zdecydowanie mniejszy. Wysokość w kłębie 88-97 cm, a ciężar ciała 40-70 kg. Łanie są mniejsze i osiągają masę 25-40 kg. Młode byki mogą podejmować kilkusetkilometrowe migracje (Matuszewski i Sumiński 1988). W lasach kadyńskich rują rozpoczyna się w połowie października i trwa do końca listopada.

Jenot *Nyctereutes procyonoides* przybył do Europy w latach 20. XX w. z Azji Wschodniej (Ward i Wurster-Hill 1990). Około 9000 osobników zasiliło populację wolno żyjących jenotów w okresie 30. lecia 1927-1957, w europejskiej części byłego ZSRR (Nowak i Pielowski 1964). Jenot znakomicie się zaaklimatyzował w Europie i w latach 50. rozpoczął swoją ekspansję w kierunkach północnym i zachodnim, docierając i opanowując centralną i północną część Europy (Kauhala i Saeki 2004a,b). W Polsce pojawił się w połowie lat 50-tych. Obecnie, poza Karpatami, występuje praktycznie na terenie całego Kraju (Dehnel 1956; Nowak i Pielowski 1964; Nowak 1973).

Jenoty żyją w parach (Kauhala i Helle 1994; Kowalczyk i in. 2000a,b) i zasiedlają jeden areal osobniczy (Ward i Wurster-Hill 1990; Kowalczyk i in. 2000a). W przeciwieństwie do lisa jenoty nie są terytorialistami.

Zagęszczenie jenotów wynosi 5-20 osobników/10 km². Zależy ono m.in. od bazy pokarmowej oraz warunków siedliskowych (Kowalczyk i in. 2000a; Sidorovich i in. 2000; Jędrzejewska i Jędrzejewski 2001). Wielkość arealów waha się w przedziale od kilku hektarów do 10 km² i jest zróżnicowana w okresach wiosenno-letnim i jesienno-zimowym (Kowalczyk i in. 2000a,b). Jenoty rzadko kopią własne nory. Najczęściej zajmują lisie lub borsucze, wykorzystując je głównie jako miejsca schronienia i snu w okresie zimy (Sheldon 1992; Jędrzejewska i Jędrzejewski 2001; Kowalczyk i in. 2004).

Szop prac *Procyon lotor* – Ameryka Pn. i Środkowa (płd. Kanada do Panamy). Do Europy – Niemiec w 1934 r. wypuszczono dwie pary, a następnie sprowadzano wielokrotnie celem hodowli jako zwierzę futerkowe. W latach 1936-1950 celowo introdukowano szopa w 26 lokalizacjach europejskiej i azjatyckiej częściach byłego ZSRR, w tym m.in. na Białorusi, w której do dnia dzisiejszego utrzymuje się liczna populacja tego gatunku. Europejska populacja obejmuje ponadto Niemcy, Francję, kraje Beneluksu, Danię, Czechy, Słowację, Austrię, Węgry i w ostatniej dekadzie pojawiły się w krajach byłej Jugosławii. W Niemczech najliczniejsza populacja znajduje się w środkowych landach (krajach niemieckich), w tym w Brandenburgii graniczącej z Polską (Okarma i Tomek 2008).

Szerokie spektrum pokarmowe (jest oportunistą pokarmowym, tj. zjada najbardziej dostępny pokarm) – w pożywieniu zdobywanym na ziemi, w wodzie i w konarach drzew, duży udział stanowi pokarm roślinny. Skład zmienia się w zależności od pory roku: wiosną wzrasta udział ptaków, zimą ssaków, latem bezkręgowców, a jesienią nasion i owoców. W Ameryce Płn. badania wykazały znaczący wpływ szopa na ptactwo. Masa ciała jest zmienna 2,5-9 kg, a jesienią przy znacznym otłuszczeniu może wzrosnąć nawet o 50%. Szopy żyją pojedynczo. Areal osobniczy 1-10 km² (nawet 30 km²), a w Polsce 10-60 km². Zagęszczenie w Niemczech w lasach 2-4 osobn./100 ha (Dolna Saksonia), a na terenach zurbanizowanych – miasta w Hesji nawet 100 osobn./100 ha (Hohmann 2001, Hohmann i in. 2001).

Prowadzą nocny tryb życia. Na terenach, gdzie zalega zimą pokrywa śnieżna zasypiają w dziuplach zlokalizowanych wysoko nad ziemią, w norach lisów i borsuków, opuszczonych domostwach lub kopcach piżmaków.

Okres godowy luty-marzec. Średnia wielkość miotów 2-5 młodych. W 7. tygodniu życia potrafią już wspinać się na drzewa. Usamodzielniają się po roku, a nawet już po 4 miesiącach (Łowiectwo 2011).

Norka amerykańska *Neovison vison* – zwierzęta te były wprowadzane do łowisk w Europie od lat 30. XX wieku na terenach byłego ZSRR (Czesnokov 1989). W pozostałej części kontynentu populacje wolnożyjące to uciekinierzy z hodowli. W Polsce, podobnie jak jenot, norka amerykańska w środowisku naturalnym pojawiła się w połowie lat 50. XX w. (Ruprecht 1996).

Zwierzęta te w środowisku naturalnym żywią się najbardziej dostępną zdobyczą, głównie drobnymi ssakami, rybami, płazami, ptakami i ich łęgami oraz owadami (Okarma i Tomek 2008).

Norki prowadzą samotny tryb życia, obejmując w posiadanie swoje terytorium. Samce nie tolerują w obszarze swego arealu osobniczego innych samców (Dunstone 1993).

Materiały i metody

Materiał do analiz i zestawień dotyczących jelenia sika, jenota, norki amerykańskiej i szopa pracza zgromadzony został z rocznych planów łowieckich (RPL) dla obwodów dzierzawionych oraz uzupełniony o dane zawarte w materiałach statystycznych dotyczących lasów w Polsce. Informacje zamieszczone w RPL za lata 2008/09-2010/11 zestawiono w formie tabel oraz zaprezentowano graficznie na mapach z uwzględnieniem podziału Polski na Okręgi PZŁ.

Wyniki i ich omówienie

Jeleń sika – w Polsce mamy go obecnie w dwóch izolowanych populacjach, w sumie ok. 360 osobników. Populacja pszczyńska stanowi ugrupowanie reliktowe, a inwentaryzowane tam od kilku lat ugrupowanie ok. 30 jeleni, występujące na terenie jednego Nadleśnictwa Kobiór (obwód łowiecki nr 155) RDLP Katowice, jest tego najlepszym dowodem. Populacja kadyńska występująca w Okręgu Elbląskim PZŁ na pograniczu RDLP Gdańsk i Olsztyn jest od lat populacją utrzymującą się na poziomie 250-300 osobników i regularnie eksploatowaną łowiecko. Stała się wizytówką – znakiem rozpoznawczym Wysoczyzny Elbląskiej w tym Kadyn.

Tab. 1. Pozyskanie łowieckie i stan liczebny jeleni sika w sezonach łowieckich 2008/09-2010/11 w Polsce

Table 1. Indigenous hunting and the number of sika deer in hunting seasons 2008/09-2010/11 in Poland

Sezon	Okręg PZŁ	Pozyskanie [szt.]	Stan [osobn.]
2008/2009	Elbląski	33	341
2009/2010		29	312
2010/2011		31	330
2010/2011	Katowicki	1	31

Z całą pewnością jest to gatunek obcy, stanowiący zagrożenie dla rodzimej fauny. Powodem tego jest krzyżowanie byków jelenia sika z niezapłodnionymi podczas rykowiska, potwarzającymi owulację łąniami jelenia szlachetnego w okresie godowym jeleni sika. Również obecność nicieni w przewodzie pokarmowym jeleni sika jest niebezpieczna dla jelenia szlachetnego, dlatego gatunek ten jest umieszczony na liście gatunków obcych w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r.

Jenot – to gatunek obecnie występujący na terenie całego kraju. Jego pozyskanie notowane jest we wszystkich okręgach PZŁ, co prezentuje ryc. 1, tabela 2. Pozyskanie łowieckie w sezonie 2010/2011 tego gatunku w Polsce to 11,3 tys. osobników (Budny i in. 2011). Szczególnie liczna populacja występuje w Polsce Płn.-Zach. i w okręgu olsztyńskim PZŁ, co przedstawiono na mapie (ryc. 1). Najwyższe pozyskanie łowieckie notowane jest w okręgach PZŁ Koszalin, Szczecin, Zielona Góra oraz wspomniany Olsztyn i kształtuje się w przedziale (600-899 szt). Najniższe natomiast w okręgach Polski centralnej, wschodniej i południowo-wschodniej. Odstrzał jenotów w większości okręgów w Polsce wynosi do 200 sztuk (ryc. 1). Należy w tym miejscu również podkreślić, że najprawdopodobniej pozyskanie łowieckie nie odzwierciedla faktycznego stanu tego gatunku w polskich łowiskach, a jedynie natężenie zagęszczenia jenota we wskazanych rejonach Polski. Jenot jest trudnym gatunkiem do odstrzału. Typowo nocny tryb życia i zapadanie w sen zimowy, to m.in. przyczyny tego stanu rzeczy. Zastosowanie pułapek żywołownych mogłoby lepiej zobrazować faktyczny stan populacji jenota w Polsce.

Tab. 2. Średnioroczne pozyskanie łowieckie i stan liczebny jenota w sezonach łowieckich 2008/09-2010/11 w okręgach PZŁ w Polsce

Table 2. The average annual hunting gain and number of raccoon dog in hunting seasons 2008/09-2010/11 in the districts of PZŁ in Poland

Okreęg	Pozyskanie [szt.]	Stan [osobn.]
Olsztyński	844	3561
Szczeciński	800	2494
Zielonogórski	613	1630
Koszaliński	606	2711
Opolski	569	1643

Okręg	Pozyskanie [szt.]	Stan [osobn.]
Pilski	536	2357
Słupski	518	2437
Wrocławski	508	1583
Bydgoski	505	2462
Gdański	505	2121
Poznański	504	2080
Gorzowski	431	2550
Elbląski	347	1051
Suwalski	305	2237
Katowicki	296	1083
Legnicki	249	849
Częstochowski	237	978
Toruński	204	837
Białostocki	203	1544
Jeleniogórski	201	673
Kaliski	179	964
Piotrkowski	170	819
Leszczyński	170	596
Sieradzki	129	527
Kielecki	121	867
Rzeszowski	118	799
Włocławski	102	582
Tarnobrzeski	99	618
Koniński	91	572
Wałbrzyski	84	491
Ciechanowski	80	641
Bielski	80	288
Przemyski	80	598
Krakowski	72	323
Łomżyński	68	680

Okręg	Pozyskanie [szt.]	Stan [osobn.]
Ostrołęcki	58	551
Tarnowski	49	268
Płocki	48	433
Łódzki	47	257
Chełmski	43	534
Zamojski	41	603
Warszawski	37	193
Lubelski	37	688
Siedlecki	36	440
Radomski	33	453
Białkopodlaski	15	505
Skiermiewicki	12	273
Krośnieński	8	76
Nowosądecki	3	55

Ryc. 1. Pozyskanie łowieckie jenota w okręgach PZL w Polsce (średnie za sezony 2008/09-2010/11)
Fig. 1. The hunting gain of raccoon dog in the PZL districts in Poland (average for seasons 2008/09-2010/11)

Norka amerykańska – pozyskanie krajowe w sezonie 2010/2011 to 3,7 tys. sztuk (Budny i in. 2011). W siedmiu okręgach PZŁ (Olsztyńskim, Suwalskim, Elbląskim, Zielonogórskim, Białostockim, Wrocławskim i Gorzowskim) odstrzał roczny tego gatunku wynosi od 200 do 483 sztuk. W pozostałych 38 okręgach przyjmuje wartość poniżej 100 osobników (ryc. 2, tab. 3). Zdecydowanie najwyższe stany i pozyskanie obserwujemy w Polsce Płn-Wsch, od Elbląga po Suwałki (350-500 szt.). Bezczyнность środowiska przyrodników, w tym myśliwych, a właściwie brak determinacji oraz redukcji tej populacji, stał się przyczyną, że gatunek ten w latach 80. i 90. dobrze się zaaklimatyzował i utworzył już stabilne populacje w niemalże całej Polsce. Norka gatunkiem łownym stała się dopiero u progu XXI wieku. Już w tym czasie zdążyła ona zdziesiątkować populację ptactwa na akwenach wodnych, w miejscach swojego bytowania. Zdziesiątkowana populacja piżmaka, stała się przyczyną zmniejszenia intensywności polowania na norki, które często w okresie rozwoju populacji wykonywane było w okresie wiosennego pozyskania piżmaków. Brak w Polsce tradycji polowania na norki jest przyczyną niewielkiego zainteresowania łowieckiego tym gatunkiem, a tym samym tak niskiego pozyskania. Stworzenie odpowiedniego systemu motywacyjnego redukcji tego gatunku, na wzór stosowanego w odniesieniu do lisa i wdrożenie do praktyki łowieckiej pułapek żywołownych to chyba jedyne skuteczne metody redukcji norki bytującej w zbiornikach i ciekach wodnych. Edukacja środowiska przyrodników, w tym myśliwych w zakresie szkodliwości oddziaływania norki na populacje ofiar oraz podniesienie świadomości konieczności dynamicznej redukcji norki amerykańskiej w łowiskach w Polsce powinna przynieść efekty. Szkoda również, że badania naukowe prowadzone w tym zakresie nie są skierowane na wykazanie negatywnego oddziaływania na faunę, w tym awifaunę norki amerykańskiej.

Bez świadomego budowania potrzeby ograniczania liczebności tego groźnego gatunku obcego naszej faunie, nie sposób skutecznie go redukować i świadomie regulować jego liczebności.

Norka i jenot są również przykładem, błędnego stanowienia prawa wobec gatunków obcych i inwazyjnych, które mają lub mogą mieć negatywny wpływ na rodzime populacje.

Tab. 3. Średnioroczne pozyskanie i stan liczebny norki amerykańskiej w sezonach łowieckich 2008/09-2010/11 w okręgach PZŁ w Polsce

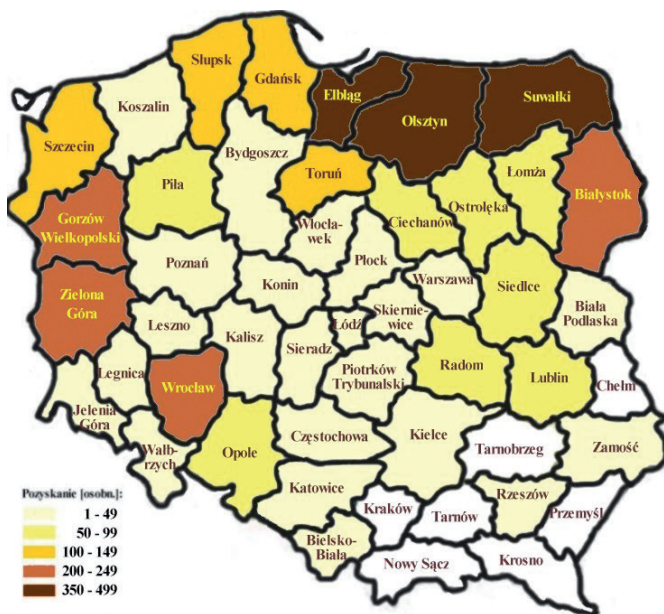
Table 3. The average annual hunting gain and number of American mink in hunting seasons 2008/09-2010/11 in the districts of PZŁ in Poland

Okręg	Pozyskanie [szt.]	Stan [osobn.]
Olsztyński	483	5582
Suwalski	429	3874
Elbląski	397	1620
Zielonogórski	231	1548
Białostocki	213	2505
Wrocławski	213	1185
Gorzowski	200	2258

Okręg	Pozyskanie [szt.]	Stan [osobn.]
Szczeciński	141	1400
Ślęski	135	1264
Toruński	134	1429
Gdański	120	1366
Opolski	96	575
Lubelski	91	1140
Łomżyński	86	1285
Ostrołęcki	76	1431
Ciechanowski	73	1356
Siedlecki	66	1061
Pilski	61	1625
Radomski	56	772
Warszawski	35	539
Legnicki	30	554
Bydgoski	30	698
Włocławski	28	567
Poznański	25	1338
Kaliski	21	289
Leszczyński	19	375
Jeleniogórski	15	138
Kozaliński	13	826
Płocki	11	582
Skiermiewicki	11	345
Sieradzki	7	157
Katowicki	6	154
Koniński	6	416
Zamojski	6	212
Bielski	5	98
Kielecki	4	249
Piotrkowski	3	227

Okręg	Pozyskanie [szt.]	Stan [osobn.]
Częstochowski	3	239
Białkopodlaski	2	806
Łódzki	1	77
Wałbrzyski	1	43
Rzeszowski	1	69
Chełmski	0	260
Krakowski	0	88
Tarnobrzeski	0	75
Tarnowski	0	52
Przemyski	0	17
Nowosądecki	0	2
Krośnieński	0	0

Ryc. 2. Pozyskanie łowieckie norki amerykańskiej w okręgach PZŁ w Polsce (średnie za sezony 2008/09-2010/11)
Fig. 2. The hunting gain of American mink in the PZL districts in Poland (average for seasons 2008/09-2010/11)

Szop prac – to kolejny gatunek obcy a zarazem inwazyjny, który w szybkim tempie zdobywa kolejne przyczółki na mapie Polski (ryc. 3, tab. 4). Polska Płn.-Zach to centrum występowania tego gatunku. Najwyższe stany wykazywane są w analizowanym okresie w okręgach PZŁ Gorzów Wielkopolski, Piła i Szczecin, a w okręgach Zielona Góra, Poznań,

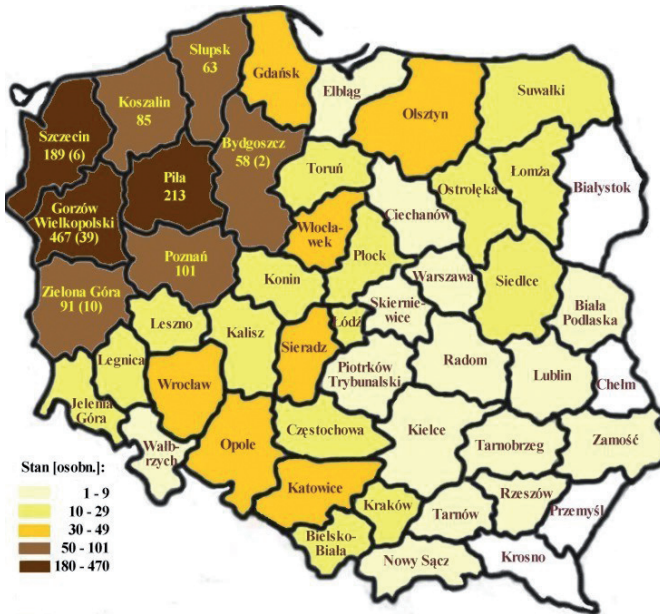
Koszalin, Słupsk i Bydgoszcz mieści się w przedziale 50-100 osobników. W pozostałych rejonach Polski szop prac na dzień dzisiejszy stwierdzany jest incydentalnie. Ważnym jest, że już został wprowadzony na listę gatunków łownych, ze statusem gatunku obcego – inwazyjnego. Tu nie popełniamy już błędu, który miał miejsce w odniesieniu do jenota i norki. Czy jednak pokonamy trudności natury prawnej, wynikające z przepisów m.in. prawa łowieckiego (w tym planowania łowieckiego oraz wydawania upoważnień do wykonywania polowania na gatunki obce – inwazyjne) i prawa ochrony przyrody. Zastosowanie identycznych procedur obowiązujących obecnie w odniesieniu do gatunków łownych, również do gatunków obcych – inwazyjnych to zagrożenie, które skutkować będzie dalszemu praktycznie nieograniczonemu ich rozprzestrzenianiu. Należałoby stworzyć prawne możliwości redukcji gatunków obcych – inwazyjnych bez konieczności zamieszczenia go w RPŁ, a tym samym bez konieczności posiadania upoważnienia do jego pozyskania. Wystarczyć powinien wpis o dokonanym pozyskaniu (w drodze odstrzału lub odłowu) przez osobę mającą upoważnienie do przebywania z bronią myśliwską w danym obwodzie łowieckim. To, jak wydaje się, jedyna możliwość, aby skutecznie redukować nawet najmniejsze przejawy obecności gatunku obcego – inwazyjnego w obwodzie.

Tab. 4. Średnioroczne pozyskanie i stan liczebny szopa pracza w sezonach łowieckich 2008/09-2010/11 w okręgach PZŁ w Polsce
Table 4. The average annual gain and number of racoon in hunting seasons 2008/09-2010/11 in the districts of PZŁ in Poland

Okręg	Pozyskanie [szt.]	Stan [osobn.]
Gorzowski	38,7	467
Zielonogórski	9,7	91
Szczeciński	5,7	189
Bydgoski	1,7	58
Opolski	1,0	44
Sieradzki	1,0	38
Wrocławski	1,0	35
Kaliski	1,0	29
Ciechanowski	0,7	3
Koniński	0,7	29
Bielski	0,7	21
Poznański	0,7	101
Włocławski	0,7	47
Warszawski	0,7	7
Suwalski	0,3	21
Wałbrzyski	0,3	5

Okręg	Pozyskanie [szt.]	Stan [osobn.]
Olsztyński	0,3	35
Jeleniogórski	0,3	26
Łomżyński	0,3	10
Piłski	–	213
Koszaliński	–	85
Słupski	–	63
Katowicki	–	33
Gdański	–	31
Legnicki	–	26
Częstochowski	–	23
Płocki	–	22
Łódzki	–	21
Leszczyński	–	17
Siedlecki	–	17
Krakowski	–	16
Toruński	–	13
Ostrołęcki	–	10
Lubelski	–	9
Tarnobrzeski	–	9
Radomski	–	9
Tarnowski	–	9
Białkopodlaski	–	7
Elbląski	–	5
Piotrkowski	–	5
Zamojski	–	5
Rzeszowski	–	3
Kielecki	–	2
Nowosądecki	–	1
Skierniewicki	–	1
Białostocki	–	0

Okręg	Pozyskanie [szt.]	Stan [osobn.]
Chełmski	–	0
Krośnieński	–	0
Przemyski	–	0

Ryc. 3. Stan liczebny szopa pracza w okręgach PZŁ w Polsce (średnia za sezony 2008/09-2010/11)
 Fig. 3. Number of racoon in PZŁ districts in Poland (average for seasons 2008/09-2010/11)

Daniel – stan liczebny populacji w Polsce wyniósł w 2011 r. 26500 osobników, a pozyskanie łowieckie to prawie 6400 osobników. Najliczniejsze populacje występują w woj. wielkopolskim (6700), zachodniopomorskim (2700) i kujawsko-pomorskim (2300), a najmniejsze w woj. podlaskim (15), świętokrzyskim i małopolskim (po ok. 120 danieli).

Mufflon – polska populacja w 2010 i 2011 r. wynosiła ok 2800 osobników (wg Rocznika Statystycznego). Najwięcej występuje ich w woj. dolnośląskim (ok. 1250 osobników) i wielkopolskim (340), a ponadto można je spotkać w woj. pomorskim, kujawsko-pomorskim, warmińsko-mazurskim, opolskim, podkarpackim, zachodniopomorskim i śląskim.

Jaką strategię powinniśmy przyjąć w odniesieniu do przedstawionych tu gatunków obcych, niezależnie czy uzyskają one ostatecznie status gatunku inwazyjnego, czy nie? Jeżeli chodzi o jelenia sika to z całą pewnością gatunek ten powinien być objęty zasadą bezwzględnego zakazu rozprzestrzeniania go poza tereny obecnego występowania. Populację kadyńską, szczególnie powinniśmy objąć specjalnym monitoringiem, uniemożliwiając jakiegokolwiek próby poszerzania arealu ich historycznego występowania. To w chwili obecnej, ze względu na dodatkową obecność wilków, jest bardzo trudnym zadaniem. Koncepcje ewentualnie dalej idące, powinny być przedmiotem ustaleń ogólnopolskiej strategii zarządzania tą populacją, z uwzględnieniem również aspektu kulturowo-regionalnego i społecznego.

W odniesieniu do jenota, a szczególnie norki amerykańskiej, konieczne jest wdrożenie do praktyki łowieckiej powszechnego stosowania pułapek żywołownych oraz przekonanie myśliwych o szczególnym negatywnym oddziaływaniu tych gatunków obcych na rodzimą faunę.

Podsumowanie i wnioski

Reasumując należy stwierdzić, że w chwili obecnej niezbędnym zadaniem dla wszystkich środowisk związanych z ochroną przyrody jest:

1. Przygotowanie strategii gospodarowania populacjami jelenia sika, szopa pracza, norki amerykańskiej i jenota w Polsce, jako gatunków obcych. Opracowanie strategii powinno powierzyć się zespołowi naukowemu reprezentującemu ośrodki badawcze z całej Polski pod kierunkiem prof. Wandy Olech i prof. Henryka Okarmy, z udziałem praktyków reprezentujących m.in.: LP, PZŁ oraz organizacje pozarządowe.
2. Na podstawie głównych założeń strategii przygotowanie do Ministra Środowiska katalogu proponowanych zmiany zapisów prawa, które skutecznie pozwoliłyby wdrożyć ją w życie.
3. Przygotowanie aplikacji, z poparciem Ministra Środowiska, GDOŚ i NFOŚiGW, dotyczącej projektu badawczego nad gatunkami ssaków obcych – tzw. inwazyjnych w Polsce współfinansowanego przez UE. Projekt powinien być ukierunkowany na wdrożenie opracowanej strategii. Partnerami projektu powinni być: GDLP, ZG PZŁ, GDOŚ, reprezentacja organizacji pozarządowych, którzy pod kierunkiem wspomnianego wcześniej zespołu naukowego będą realizować projekt.
4. We wszystkich działaniach winni wziąć udział przedstawiciele Ministerstwa Środowiska, LP, PZŁ, GDOŚ, wiodących organizacji pozarządowych zajmujących się tematyką ujętą w strategii i projekcie oraz jednostek badawczych reprezentujące środowisko naukowe z całej Polski.

Materiał dotyczący jenota i norki amerykańskiej zgromadzono i opracowano w ramach projektu NCBR nr: NR12014010.

Literatura

- Budny M., Bresiński W., Kamieniarz R., Kolanoś B., Mąka H., Panek M. 2011. Sytuacja zwierząt łownych w Polsce w roku łowieckim 2010/2011 (wyniki monitoringu). Biuletyn Stacji Badawczej w Czempiniu nr 8.
- Czesnokov N.I. 1989. Dzikije zywoznyje mieniajut adriessa. Mysl, Moskwa: 1-219.
- Dehnel A. 1956. Nowy ssak dla fauny polskiej *Nyctereutes procyonoide* (Gray). Chrońmy Przyrodę Ojczystą 12 (6): 17-21.
- Dunstone N. 1993. The mink. T. and A. D. Poyser Ltd, London.
- Heptner, V.G., Nasimovich A.A., Bannikov A. G. 1961. Mlekopitayushchiye Sovetskogo Soyuza. Parnokopytnyye i Neparnokopytnyye [Mammals of the Soviet Union. Artiodactyls and perissodactyls]. Vyshaya Shkola Publishers, Moscow, Russia 1:1-771 (in Russian).
- Hohmann U. 2001. Stand und Perpektiven der Erforschung des Waschbären in Deutschland. Beiträge zur Jagd – und Wildforschung, Bd. 26: 181-186.
- Hohmann U., Voigt S., Andreas U. 2001. Quo vadis raccon? New visitors in our backyards – On the urbanization of an allochthone carnivore in Germany. W: Gottschalk E., Barkov A., Mühlberg i Settle J. (eds). Naturschutz und Verhalten. UFZ – Berichte, Leipzig 2: 143-148.
- Jędrzejewska B., Jędrzejewski W. 2001. Predation in vertebrate communities: the Białowieza Primeval Forest as a case study. Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, New York. Ecological Studies, 135, 450.

- Kauhala K., Helle E. 1994. Home ranges and monogamy of the raccoon dog in southern Finland. *Suomen Riista* 40: 32-41.
- Kauhala K., Saeki M. 2004a. Raccoon dogs. In: Sillero-Zubiri C. Hoffmann M., Macdonald D.W. (eds); *Canids: Foxes, Wolves, Jackals and Dogs. Status Survey and Conservation Action Plan*. IUCN/SSC Canid Specialist Group, Gland, Switzerland and Cambridge, (UK): 136-142.
- Kauhala K., Saeki M. 2004b. **Raccoon dogs. Finnish and Japanese raccoon dogs - on the road to speciation?** In: Mac Donald D.W., Sillero-Zubiri C. (eds) *Biology and conservation of wild canids*. Oxford University Press, Oxford, UK: 217-226.
- Kowalczyk R., Zalewski A., Jędrzejewska B., Jędrzejewski W. 2000a. Jenot - ni pies ni borsuk. *Łowiec Polski* 11: 19-20.
- Kowalczyk R., Bunevich A. N., Jędrzejewski B. 2000b. Badger density and distribution of setts in Białowieża Primeval Forest (Poland and Belarus) compared to other Eurasian populations. *Acta Theriologica* 45: 395-408.
- Kowalczyk R., Zalewski A., Jędrzejewska B. 2004. Seasonal and spatial pattern of shelter use by badgers *Meles meles* in Białowieża Primeval Forest (Poland). *Acta Theriol.*, 49, 75-92.
- Łowiectwo. 2011. Wydawnictwo Łowiec Polski.
- Matuszewski G., Sumiński P. 1988: Sika deer in Poland. *Deer* 6: 74-75.
- Nowak E. 1973. Ansiedlung und Ausbreitung des Marderhundes (*Nyctereutes procyonoides* Gray) in Europa. *Beitrage zur Jagd- und Wildforschung*, 8, 351-384.
- Nowak E., Pielowski Z. 1964. Die Verbreitung des Marderhundes in Polen im Zusammenhang mit seiner Einbürgerung und Ausbreitung in Europa. *Acta Theriologica* 9: 81-110.
- Okarma H., Tomek A. 2008. *Łowiectwo*. Wydawnictwo Edukacyjno-Naukowe H2O, Kraków.
- Ruprecht A.L. 1996. Materiały do rozmieszczenia przedstawicieli podrodzaju *Lutreola* Wagner 1841 (Carnivora: Mustelidae) w Polsce. *Przegląd Zoologiczny* 40: 223-233.
- Sheldon J. 1992. *Wild Dogs: The Natural History of the Nondomestic Canidae*. Academic Press, San Diego.
- Sidorovich V. E., Polozov A. G., Lauzhel G. O., Krasko D. A. 2000. Dietary overlap among generalist carnivores in relation to the impact of the introduced raccoon dog *Nyctereutes procyonoides* on native predators in northern Belarus. *Zeitschrift für Säugetierkunde*, 65, 271-285.
- Smagała B. 1999. *Łowiectwo elbląskie. Jeleń sika kadyński. Wydanie jubileuszowe z okazji 50-lecia Wojkowego Koła Łowieckiego nr 237 w Elblągu*.
- Ward O., Wurster-Hill D. 1990. Mammalian Species: *Nyctereutes procyonoides*. *American Society of Mammalogists* 358: 1-5.
- Zhuopu G., Enyu C., Youzhi W. 1978. A new subspecies of sika deer from Sichuan – *Cervus nippon sichuanicus*. *Acta Zool. Sinica*, 24: 187-192.

Dariusz Zalewski

Polski Związek Łowiecki Zarząd Główny
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
d.zalewski@uwm.edu.pl